

Adiëlle Westercappel

Geen ritme zonder blues over *Open water* van Caleb Azumah Nelson

Adiëlle Westercappel (1995) studeerde Taalwetenschappen aan de Rijksuniversiteit Groningen en werkt tegenwoordig als (eind)redacteur en literair vertaler. Tot nu toe vertaalde ze fictie van o.a. Akwaeke Emezi, Jacqueline Woodson en W.E.B. Du Bois. In 2023 verschijnt bij Querido haar vertaling van Caleb Azumah Nelsons tweede boek, Kleine werelden. 'Geen ritme zonder blues' was haar voordracht tijdens de Vertalersgeluktournee 2022.

Caleb Azumah Nelson (1993) is een Brits-Ghanese schrijver en fotograaf. Hij stond op de shortlist van de prestigieuze BBC National Short Story Award 2020 en de Palm Photo Prize en won de People's Choice-prijs. Open water is zijn veelgeprezen debuut, dat wereldwijd verschijnt en in Nederland door Querido is uitgegeven.

Geen ritme zonder blues over *Open water* van Caleb Azumah Nelson

‘Jullie keken naar elkaar met dezelfde aandachtige betovering die jullie vaker overvalt sinds die eerste ontmoeting. Jullie zijn als de draden van een koptelefoon met elkaar verstrikt, verstrengeld in dit iets. Een gelukkig ongeluk. Een warrig wonder.’

Als lezer beland je al op de eerste pagina van Caleb Azumah Nelsons debuutroman middenin een nieuwe verliefdheid, en dan is er geen weg meer terug; jij en de naamloze hoofdpersoon zijn één en dezelfde, en daarmee woon je opeens als Zwarte twintiger in het hart van Zuidoost-Londen. Jij en je crush, een naamloze danseres, raken aarzelend en teder verwickeld in een innige vriendschap die al snel uitmondt in meer. Maar liefde is nooit eenvoudig, zo blijkt uit de intieme flarden aan herinneringen die gedurende een jaar worden gemaakt en in tweede persoon enkelvoud worden gedeeld met de lezer. Als je ooit jong en verliefd bent geweest, zul je de gevoelens van gelukzaligheid en angst die de protagonist bij vlagen voelt onmiddellijk herkennen; die beklemmende onzekerheid en pijn die gepaard gaan met jezelf helemaal openstellen voor een vreemde met wie je zoveel overeenkomsten lijkt te hebben, terwijl je ondertussen zelf je weg in het leven probeert te vinden.

De gefragmenteerde en beschrijvende vertelstijl in *Open water* zegt veel over hoe de hoofdpersoon, die net als de auteur fotograaf is, naar de wereld kijkt. Met de beelden die hij creëert, reflecteert hij op zijn eigen artistieke proces en zo uit hij zijn gevoel wanneer dat met woorden niet lukt. ‘Taal schiet tekort, altijd. Broze dingen, deze woorden.’ – en toch weet Azumah Nelson met zijn taalgevoel op een ritmische manier dat gevoel te vangen; cadans is dan ook erg belangrijk door het hele boek, wat een uitdaging vormde bij het vertalen. In het Engels klinkt het boek bij wijlen haast als spoken word, dus dat moet in het Nederlands op die cruciale momenten behouden blijven. Astrid Huisman, de mentor die door het Expertisecentrum Literair vertalen aan mij werd gekoppeld om me bij het vertaalproces te begeleiden, gaf me de gouden tip om mijn vertaling, net als het Engels, hardop voor te lezen en zo als het ware te ‘proeven’. Dat leverde nieuwe inzichten op in de bijzondere beeldspraak en de klanken van Azumah Nelsons woorden waardoor ik op een andere manier kon nadenken over mijn vertaalkeuzes, zoals in deze alinea, wanneer de hoofdpersoon door muziek een bar in wordt gelokt en daar gelijkgestemden treft:

‘Misschien zitten onze voorouders altijd al vanbinnen en laat je ze nu pas tevoorschijn komen. Je zag het aan het hoofd dat boven een krullende bos haar uitstak. Je zag het aan de op en neer gaande schouders, de fijne kromming van een ruggengraat. Je zag het aan het zweet dat zich verzamelde in de piepkleine golfjes van babyhaartjes, aan de uiteindes van een bos vlechten, genesteld in de geoliede kroes van natural hair; de opkomst en de ondergang van het Zwarte lichaam, nee, de Zwarte persoonlijkheid. Hoe deze door zichzelf aangestuwd wordt, de schoonheid in haar gestamp, de nonchalante stoutmoedigheid op zijn speelse gelaatstrekken, de glinstering van een trompet die in het licht wordt vastgehouden door een donkere hand, de lippen van een MC die langs de microfoon schampen; jullie verloren iets, niet jullie zelf, nee, maar jullie verloren iets. Of misschien was het wel als een duik in de oceaan, de kleverige teer van trauma weggespoeld door de golven.’

In zijn poëtische schrijfstijl laat Azumah Nelson sommige woorden en frasen herhaaldelijk terugkomen, dan weet je als vertaler dat je daar extra aandacht aan moet besteden. In een boek dat het woord ‘water’ in de titel heeft, kun je bijvoorbeeld veel daaraan verwante beeldspraak verwachten. Zo wordt er in het Engels met regelmaat gesproken van *spill* en *spillages*, waarbij in het Nederlands helaas niet altijd hetzelfde woord gebruikt kan worden. *Headphones spilling sound into the night* kan dan wel een koptelefoon worden die geluid de nacht in laat ‘stromen’, maar wanneer er drankjes worden *ge-spilled*, moet dat eigenlijk wel vertaald worden met ‘morsen’ omdat ‘(over)stromen’ een te grote handeling suggereert. En als er even later wordt gesproken van *Your hand is bleeding and you’re sucking the spillage from your thumb*, moet je in het Nederlands dus kiezen wat het beste past en een woord gebruiken dat even gemarkeerd is als de brontaal, zonder verlies aan betekenis. Het gaat hier om een klein wondje, dus iets met ‘stromen’ zou in deze context wederom overdreven zijn. Het werd uiteindelijk: ‘Je hand morst bloed en je zuigt de druppels van je duim.’

Een van de aspecten die Azumah Nelsons roman zo bijzonder maakt, is alle kunst die hij de revue laat passeren. Als vertaler duik je uiteraard in alle intertekstuele elementen die in een boek voorbijkomen, dus tussen het vertalen door heb ik vooral veel fotografie gegoogeld, muziek geluisterd en zelfs een paar films (opnieuw) gekeken. Al voordat ik begon met mijn vertaling, vond ik op Spotify een playlist van Penguin Books met de muziek uit het boek, afgewisseld met nummers die de auteur inspireerden tijdens het schrijven – een feest der herkenning omdat ik een groot deel van de liedjes / artiesten al kende. In de maanden dat ik *Open water* vertaalde, heb ik deze lijst helemaal grijs gedraaid om steeds weer in die *zone* te komen, en sindsdien stel ik voor elk boek dat ik vertaal een speciale playlist samen.

Lezers van *Open water* worden niet alleen geconfronteerd met prille verliefdheid en kunst, maar ook met Zwart-zijn in een witte wereld. ‘Het wegschrobben van je identiteit met lettergrepen die nooit jouw naam zijn geweest, (...) anderen die zich een woord willen toe-eigenen dat ze niet durven zeggen in jouw bijzijn, alsof ze nog niet genoeg bij je weggeplukt hebben; de steeds weer

vermoeiende praktijk van wel bekeken, maar niet *gezien* worden.’ In flitsende beelden geeft de hoofdpersoon een inkijkje in de subtiele en minder subtiele manieren waarop hij regelmatig gediscrimineerd wordt, en dan komt het boek voor mij als Zwarte vrouw extra dichtbij. Door het indringende jij-perspectief kan echter geen enkele lezer aan die pijn ontkomen en daarom hoef je dus niet Zwart te zijn om de verwarrende emoties die Azumah Nelson zo treffend omschrijft te ervaren – het was dan ook des te belangrijker om secuur te vertalen en alles in de juiste gevoelige en expressieve taal over te brengen in het Nederlands.

Toen George Floyd twee jaar geleden door politiegeweld om het leven kwam en er over de hele wereld Black Lives Matter-protesten plaatsvonden, las ik een uitspraak van Amanda Seales die me sindsdien is bijgebleven: *You cannot enjoy the rhythm and ignore the blues*. Azumah Nelson verwijst in zijn boek continu naar Zwarte cultuur (waaronder R&B-muziek, waar ook Seales’ citaat naar verwijst) en vervaecht die intertekstualiteit met racistische ervaringen; hiermee bewijst hij nog maar eens dat Zwarte vreugde en Zwarte pijn nauw met elkaar zijn verbonden en dat het één niet volledig kan worden begrepen zonder het ander. In *Open water* wordt heel dapper de veronderstelde afstand tussen die twee sentimenten overbrugd, en ik hoop van harte dat ik in mijn vertaling die karakteristieke sensibiliteit van de auteur heb weten te vangen.